

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ГУМАНІЗАЦІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

*Л. Є. Азарова, Л. В. Горчинська,
Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)*

Перехід нашого вузу в нову якість національного технічного університету зумовив один із пріоритетних напрямів у перебудові інженерної освіти, пов'язаний із поглибленням і розширенням гуманітарної підготовки як складової і невід'ємної частини у системі підготовки сучасного освіченого спеціаліста-інженера.

Гуманізація навчального процесу є однією з найактуальніших проблем педагогіки вищої школи. Рішення проблем гуманізації й гуманітаризації освіти у вузі пов'язана з гуманізацією всього життя нашого суспільства, відтворенням людини як особистості. Гуманізація навчально-виховного процесу в вузі має на увазі разом з іншими факторами використання таких методів навчання, які б формували мотиви навчально-пізнавальної діяльності, сприяли виявленню й розвитку творчого потенціалу студента, самореалізації його особистості; включали в процес пізнання сфери емоцій, сприяли розвитку співробітництва.

Кінець ХХ століття характеризується все більшим утвердженням у різноманітних галузях ідей гуманізму, який вважає благо людини за найважливіший критерій оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності – нормою відношень між людьми, яка є бажаною. Ствердження гуманізації як стратегічного напрямку розвитку педагогічного процесу є не випадковим, тому що саме зараз все гостріше відчувається проблема нестачі активних творчих особистостей, що є цивілізованими, гуманістично і гуманітарно орієнтованими, прихильними і здатними до постійного самовдосконалення, взаєморозуміння і взаємодії з носіями різних мов та культур в ім'я загального блага людства. Саме формування і розвиток таких особистостей становить найактуальнішу, глобальну мету педагогічної науки сьогодення. І не остання роль у досягненні цієї складної й багатоаспектної мети належить лінгводидактиці. Більш того, є всі підстави говорити про те, що серед дисциплін педагогічного циклу ця наука як раз у сучасних умовах впевненіше посідає одне з провідних місць.

Гуманізація навчального процесу з мовної підготовки іноземних студентів для досягнення визначеної глобальної мети має своєю передумовою глибоке усвідомлення того, що кожен студент виявляє себе як суб'єкт, а не об'єкт діяльності водночас у трьох різних іпостасях: по-перше, як носій певних індивідуально-психологічних властивостей; по-друге, як носій мови та культури, що її обслуговує; по-третє, як людина, що має певний загальноосвітній рівень. Саме врахування інваріантних та варіантних особливостей іноземних студентів дозволяє послідовно здійснювати індивідуалізацію і диференціацію навчання, що на сучасному етапі розцінюються як найвизначальніші способи оптимізації навчального процесу. У конкретнішому плані гуманізація навчального процесу означає, насамперед, поступову трансформацію навчання у самонавчання, повну свободу автолінгводидакта – суб'єкта навчальної діяльності – у виборі параметрів

усіх ланок цієї діяльності з метою постійного самовдосконалення, що виявляє себе у кількісному і якісному зростанні знань, а також навичок та умінь щодо їх придбання та використання.

Специфіка самонавчання як форми оволодіння мовою зумовлює потребу в її адекватному методичному забезпеченні – науково обґрунтованому педагогічному впливові на автолінгводидакта з метою створення оптимальних зовнішніх умов і генезису оптимальних внутрішніх умов самонавчання. Такий вплив, як видно із сучасних загальнодидактичних і лінгводидактичних досліджень, пов'язується із здійсненням педагогічного спілкування викладача і студента на основі їх міжособистісного контакту, лінгвокультурної взаємодії і навчального співробітництва. Міжособистісний, лінгвокультурний і навчальний аспекти педагогічного спілкування, як легко зрозуміти, збігаються з тими якостями, що в них проявляє себе іноземний студент у процесі навчально-пізнавальної і комунікативно-мовленнєвої діяльності.

У загальному вигляді функції викладача і студента як партнерів у педагогічному спілкуванні розподіляються таким чином:

- викладач-партнер – ініціатор спілкування, його організатор, творчий провідник панівних на тому чи іншому етапі педагогічних концепцій;
- студент-партнер, який активно реагує на педагогічний вплив, інтерпретатор, модифікатор і реалізатор педагогічних концепцій.

Організуючи педагогічне спілкування у міжособистісному аспекті, викладач мови повинен враховувати такі індивідуально-психологічні властивості своїх студентів: здібності, темперамент, характер, емоції, почуття, потреби, мотиви, цілі діяльності, інтереси, завдання, побажання і прагнення, вольові якості.

У процесі організації педагогічного спілкування в лінгвокультурному аспекті викладач має брати до уваги, по-перше, співвідношення (тобто близькість або віддаленість) рідної мови студента і мови, що вивчається, а також культур, що обслуговують ці мови. По-друге, треба враховувати наявність у студента певного апріорного комунікативного досвіду, який ми визначаємо як сукупність знань, навичок та умінь індивіда, що їх відносять до сфери комунікативної діяльності і які набуваються індивідом до початку вивчення тієї чи іншої мови.

Організація педагогічного спілкування у його навчальному аспекті передбачає врахування загальноосвітнього рівня студента, тобто досвід його навчально-пізнавальної діяльності, який включає:

а) знання з дисциплін гуманітарного, природничо-технічного і художнього циклів, що складають характерний для більшості країн мінімум;

б) загальнонавчальні уміння (організаційні, інтелектуальні, пошуково-інформаційні, самоосвітні);

в) специфічні для вивчення іноземної мови уміння, що конкретизують мовленнєві уміння слухання, читання, мовлення, писання, перекладу.

Спрямоване на досягнення глобальної мети педагогіки і лінгводидактики, педагогічне спілкування у своїх окремих аспектах реалізує складові цієї мети.

Педагогічне спілкування в особистому аспекті реалізує себе у формуванні і вдосконаленні особистості студента, здатної до активної діяльності у різних галузях. Педагогічне спілкування у лінгвокультурному аспекті має своїм результатом формування у студента іншомовної комунікативної компетенції, що ми визначаємо як здатність індивіда до спілкування у рамках більш чи менш широкого кола сфер, тем, ситуацій та видів мовленнєвої діяльності з більшим чи меншим наближенням до обсягу і рівня середнього носія мови і культури, що її

обслуговує. Реалізація педагогічного спілкування в навчальному аспекті веде до формування і вдосконалення студента як носія автолінгводидактичної компетенції, тобто здатності до самонавчання іноземної мови. Ця компетенція, крім загальноосвітнього рівня, включає також специфічні для самонавчання іноземної мови навчальні уміння, що пов'язані з виконанням відповідних автолінгводидактичних функцій.

В основі гуманізації навчального процесу при вивченні іноземної мови використовується комунікативна здатність викладача, що реалізується через такі основні види діяльності:

1. Дидактичний (здатність викладача викладати матеріал доступно, цікаво, зрозуміло, просто).
2. Спроможність безпосереднього емоційного впливу на студента. Викладач повинен уміти точно й яскраво передавати студентам необхідні переживання.
3. Організаційний (висока культура активної участі у спілкуванні, при якому викладач і студент є рівними. Основною формою спілкування має бути дискусія. Це формує у студентів ініціативність, почуття колективізму, здатність творчо мислити, проявляти комунікативні й організаційні здібності).
4. Експресивний (виразна яскрава мова, пошук необхідної інтонації, вміння своєчасно змінити тон голосу, вираз обличчя, адекватні жести й рухи).
5. Перцептивний (здатність викладача проникнути в психіку студента і проявити педагогічну спостережливість).
6. Комунікативний (здатність встановлювати взаємостосунки зі студентами, педагогічний такт, вимогливість).
7. Особисті якості викладача (витримка, наполегливість, терпіння, доброзичливість).

Здатність викладача передбачити кінцевий результат своїх дій, проектувати особистість студента.

Викладач повинен постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні зі студентами.

ВИСНОВКИ

Отже, розглядаючи вищевикладені види комунікативної діяльності викладача, необхідно підкреслити, що вони сприяють гуманізації навчального процесу і його ефективності. Знання ж іноземних мов створює ще й можливості для розширення спілкування через пізнання багатогранного і цікавого світу реального іншомовного контактування. Саме такий підхід, безсумнівно, у найбільшій мірі відповідає потребам сьогодення. Викладання і вивчення іноземних мов є складним і багатоаспектним процесом, що вимагає комплексного підходу до вирішення проблем оптимізації цього процесу, тобто урахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів його здійснення. Розгалуженість сучасних соціальних відносин спричиняє необхідність вилучення з їх сукупності окремих груп факторів: соціально-політичних, соціально-економічних, соціально-лінгвістичних, соціально-психологічних, соціально-культурних.

Розглядаючи зовнішні фактори, серед яких чільне місце посідають фактори соціальні, можна зробити висновок, що у блоці гуманітарних дисциплін сам час визначає відповідну роль і місце іноземних мов, що дає можливість спеціалісту підняти рівень і зміст спілкування саме тієї сфери, в якій діє кожна людина.